

BOUW WERELD

ad/fd/bv

07/08 2019

VAKBLAD OVER
BOUWTECHNIEK

// PAGINA 6

THEMANUMMER GEVEL // **STATE OF THE ART** Museumvleugel Naturalis met travertin en glaskroongevel // **NIEUWBOUW** Klimhal in vorm rots
// **RENOVATIE** Kunstwerken geïntegreerd in gevels flats // **NIEUWBOUW** Ronde verdiepingen met gevelbanden van elektrolytisch gekleurd rvs
// **TRANSFORMATIE** Glazen uitbouw met balkons bij Park Hoog Oostduin // **INNOVATIE** De Isolatie Uitdaging: nieuwe concepten voor gevelisolatie

Bestaande ramen zijn benut om kunst aan te brengen, in de vorm van een aluminium voorzetkozijn én achterliggend geïsoleerd glas.

Op de toren is een kunstwerk van keramische tegels op de kopgevel van het derde blok.

Kunstige gevels

Bij de upgradering van de buitenzijde van drie woningblokken aan de Helderse Waddenzeestraat is kunst geïntegreerd in de gevel. De upgradering is gedaan met behoud van de bestaande kozijnen. De kunstwerken sluiten aan bij dit raampatroon.

Als Helder Vastgoed woningen verbetert, staat kwaliteit voorop. Kwaliteit in materialen, maar ook esthetische kwaliteit. Upgradering moet de wijk verrijken en het vele grijs van de Wederopbouw doorbreken. Helder Vastgoed heeft daar de afgelopen jaren al een aantal staaltjes van laten zien met onder meer de renovaties van Heiligharn (Bouwwereld 3, 2016) en de Baljuwstraat (Bouwwereld 7, 2017). Voor de upgradering van drie woningblokken met 54 portiekwoningen aan de Waddenzeestraat had de Woningstichting zijn zinnen gezet op een Hundertwasser. Voor het ontwerp daarvan nam Helder Vastgoed contact op met Beltman Architecten uit Enschede, die eerder een Hundertwasser-ontwerp hadden gemaakt voor Aan de Stegge in Goor. Hundertwasser is vooral gevelarchitectuur, met – oneerbiedig gezegd – uitgesproken expressieve en kleurrijke versieringen. De meningen over deze architectuur zijn dan ook nogal verdeeld en de Helderse Welstand en de supervisor zagen een pure Hundertwasser dan ook niet zitten. In goed overleg is besloten een geabstraheerde variant te ontwerpen. Voor de invulling daarvan schreef Helder Vastgoed een prijsvraag uit

onder drie kunstenaars. Dat resulteerde erin dat beaux arts (Iris Roskam en Arno Koenen) werd ingeschakeld, dat eerder onder meer de binnenbeplating van de Markthal ontwierp.

Slechte gevelstenen

Bouwkundig was de upgradering vooral nodig omdat de woningen al sinds jaar en dag problemen hadden met de gevelstenen, vertelt Ton op 't Ende, bedrijfsleider Groep Vastgoed van Helder Vastgoed. In de jaren 80 waren de woningen al eens verbeterd, waarbij onder meer de spouw was nageïsoleerd. Dat de problemen met de gevelsteen daardoor groter werden, was toen al wel ingeschat. Maar inmiddels was er zo veel oplapwerk gedaan, dat de hele gemetselde schil vervangen moest worden. Uitgangspunt van de upgradering was het handhaven van wat goed was. Dat was de binnenzijde, maar dat waren ook de iroko-kozijnen uit de jaren 80. Die hoefden alleen te worden geschilderd. Zelfs het glas is blijven zitten. Wel zijn de aluminium schuiframen in de kozijnen vervangen. Alle baksteen van de gevel is gesloopt en de gevel is vervolgens hoogwaardig geïsoleerd en

tussen de bestaande kozijnen zijn nieuwe vlakken gecreëerd als ruimte voor kunst.

Op de vlakken tussen de kozijnen zijn geglazuurde tegels verlijmd.

Upgrading 54 portiekwoningen

// **Locatie:** Waddenzeestraat, Den Helder

// **Opdrachtgever:** Helder Vastgoed

// **Bouwperiode:** september 2018 – augustus 2019

nieuw opgetrokken. Niet met steenstrips, maar met volsteens metselwerk. “We kiezen voor kwaliteit en een lange levensduur”, zegt Op ‘t Ende.

Ultragosterktebeton

Met die stelling verklaart Op ‘t Ende ook waarom de balkons vergroot zijn middels vloerplaten van Hi-Con ultrahogesterktebeton. Hetzelfde materiaal was eerder al gebruikt voor de balkons en galerijen van Heiligharn en Baljuwstraat, waarvan de upgrading is ontworpen door Kokon Architecten. “Als opdrachtgever vinden we dat een heel goed materiaal, waar we 40 jaar lang niet naar om hoeven te kijken.” De oude – doorgestorte en deels inpandige – balkons zijn bij de gevellijn afgezaagd. De nieuwe balkons zijn opgelegd op consoles aan een staalconstructie die is opgenomen in de spouw. Ook het dakvlak is volledig vernieuwd en hoogwaardig geïsoleerd. Op het dak zijn voor elke woning drie PV-panelen gelegd, alsmede drie PV-panelen per trappenhuis. Deze dienen onder meer voor de ledverlichting die Iris Roskam in de kunst op de gevels integreerde. Het dak is gedekt met hoogwaardige keramische dakpannen.

Expressieve ramen

De uitgangspunten van Hundertwasser zijn nog steeds herkenbaar in het ontwerp van de upgrading, vertelt architect en directeur Koert Helmes van Beltman Architecten. Opvallend bij Hundertwasser is bijvoorbeeld dat hij vensters beschouwde als ‘ogen van de ziel’ en ze daarom veel expressie gaf. De vensters zelf bleven echter rechthoekige vensters; het waren vooral de versieringen in de vlakken daaromheen die de extra nadruk gaven. Dat beeld is aan de Waddenzeestraat ook te zien. Er zijn bij een aantal ramen extra vlakken voor kunstwerken gecreëerd door bestaande kozijnen met elkaar te verbinden. Dit is zowel horizontaal als verticaal gedaan. De vlakken tussen deze kozijnen zijn voorzien van een cementgebonden beplating, waarop een kunstwerk van keramische tegels is aangebracht.

Ode aan de Helderse vrouw

De grootste kunstvlakken zijn echter de raamvlakken van de portieken. En als kers op de taart is er nog keramische kunst aangebracht op de buitenste kopgevel van de drie blokken.

Deze kopgevel ligt volop in het zicht door de situering aan een kruispunt.

Voor de hele architectuur van de woningen is gekozen voor een link met zee en strand. Zo hebben de aluminium balkonhekken een gegolfde spijl en is de steenkleur afgeleid van de kleur van het zand op het strand. Omdat haar eigen oma uit Den Helder kwam, koos Iris Roskam ervoor om met de kunst een ode te brengen aan de sterke Helderse vrouw die er alleen voor stond als haar man naar zee was.

Trappenhuisen

Voor het kunstontwerp bij de trappenhuisen nam Iris de te handhaven kozijnen van het trappenhuis als uitgangspunt. Deze kozijnen bestaan uit negen boven elkaar gelegen delen. Zij kopieerde die vorm exact in een aluminium voorzetkader. Dit dubbelwandige kader is de drager van de kunst. Ook het kunstwerk zelf is opgebouwd met dubbelwandig aluminium. Daarvoor zijn de kunstvormen twee keer uitgesneden en vervolgens met een randbeplating tot kokers gelast. Dit aluminium kunstwerk is uitgevoerd door Wilwy metaalverwerkende industrie uit Sittard. Doordat het kunstwerk van elke portiek anders is, zijn de woningen veel persoonlijker geworden. “Bewoners kunnen nu bijvoorbeeld zeggen dat ze bij het bootje wonen.” De anonimiteit van de woningblokken is daardoor verdwenen.

Glas met led

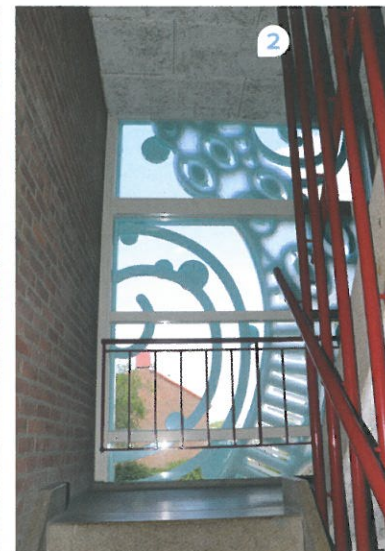
In de voorgezette aluminium kunstwerken zijn glazen bollen geïntegreerd. Dit zijn speciaal geblazen bollen. Bij het blazen komt er een laagje kleur aan de binnenzijde van het glas. Dit is vervolgens nog weer gestraald. In de bollen is ledverlichting geplaatst. De bollen zullen door deze bewerkingen wel oplichten maar geen licht uitstralen. “Dat oplichten moet heel langzaam en rustig gebeuren. Het is geïnspireerd op het lichtgeven van plankton in de zee”, vertelt Iris. Voor dit glaswerk schakelde zij Van Tetterode Glass Studio uit Amsterdam in. De ledverlichting is verzorgd door Invent Design.

De kunst bij deze portiekgelvels gaat nog verder dan de voorzetdelen van aluminium. Aanvullende vormen zijn namelijk in het achterliggende glas gestraald, waardoor de gevel extra gelaagdheid krijgt. Dit gestraalde deel is met name aan de binnenzijde prominent zichtbaar. Dit stralen kon niet in het bestaande glas. De portieken zijn daarom alsnog van nieuw glas voorzien, maar wel in de bestaande kozijnen.

Keramische tegels

De kopgevel en de nieuwe vlakken tussen de kozijnen heeft Iris ingevuld met keramische tegels van ongeveer 20 x 40 cm, die samen een groot schilderij vormen. Dit zijn tegels van grove

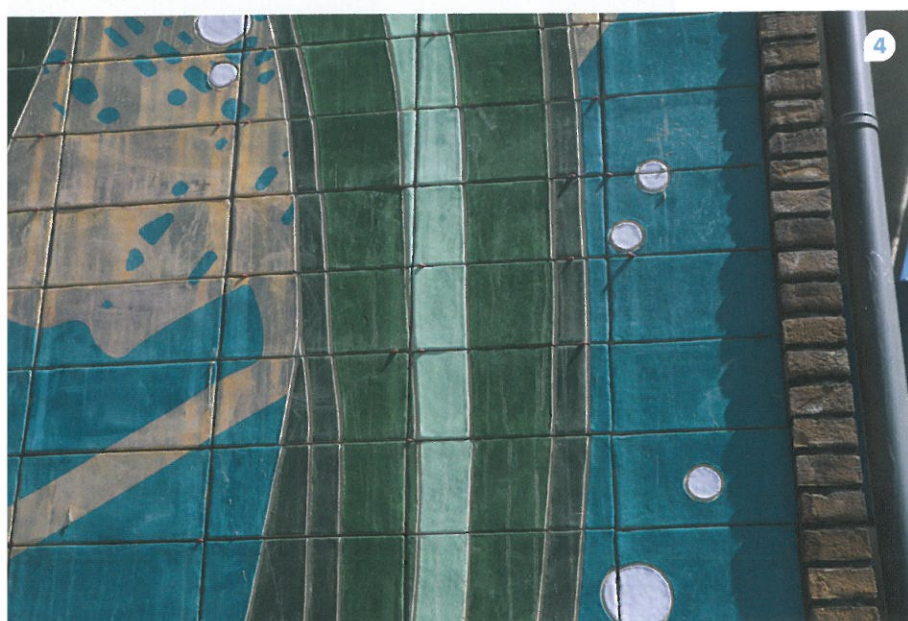
Aanvullende vormen zijn in het achterliggende glas gestraald, waardoor de gevel extra gelaagdheid krijgt

1 // Het kunstwerk heeft een frame in de vorm van het achterliggende kozijn. 2 // Aanvullende vormen zijn in het glas gestraald, wat vooral van binnenuit zichtbaar is. 3 // De combinatie van frame en gestraald glas geeft de gevel extra gelaagdheid. 4 // De frames bestaan uit gelaste aluminium kokers. (Foto: Pojedi Me)

1 en 2 // De kunstwerken zijn op grote rollen afgedrukt en vervolgens in delen overgetrokken op de leerharde kleitegels. (Foto: Pojedi Me)
3 // De ingekraste tekeningen op de tegels zijn ingevuld met glazuur. (Foto: Pojedi Me)
4 // De tegelzetter heeft goede uitleg gekregen om te zorgen dat elke tegel op de juiste plek op de gevel terechtkomt. 5 // De ledverlichting is aangebracht in speciaal geblazen en gestraalde glasbollen. (Foto: Pojedi Me)

chamotte klei, voorzien van een glazuurlaag, gemaakt bij Norman Trapman in Nieuwveen. Iris heeft met name voor de kopgevel grote tekeningen fullscale laten printen. Die tekeningen heeft ze steeds op geveldelen van 4 x 7 tegels overgenomen. De tekening heeft ze ingekrast in tegels die 'leerhard' waren. Ook zijn op de achterzijde nummers ingekrast om later de juiste positie weer te kunnen bepalen. De tegels zijn gedroogd en gebakken en vervolgens bij Structuur 78 in Den Haag voorzien van glazuur in de juiste kleuren en opnieuw gebakken. Daarna zijn ze in speciaal op maat gemaakte dozen verpakt, per zeven tegels. Iris heeft het hele systeem van positionering zorgvuldig uitgelegd aan tegelzetter Robert Spalink. "Vooral als je er met je neus bovenop staat zie je niet direct of een tegel goed zit."

Gemetselde gevel

De tegels worden in de kopgevel verlijmd op een stuc laag die is aangebracht op het nieuwe metselwerk. Door de geglazuurde tegels blijft het metselwerk droog en is de vochtbelasting minimaal, en daarmee tevens de kans op vorstschade. Ook zijn er geen randen van het tegelwerk waarin vocht kan binnendringen. In eerste instantie zouden die er wel zijn. Het schilderij loopt namelijk niet helemaal door over de hele kopgevel. Om overgangen te voorkomen is ervoor gekozen om het resterende deel alsnog te betegelen, met een tegel die qua kleur redelijk overeenkomt met die van het metselwerk.

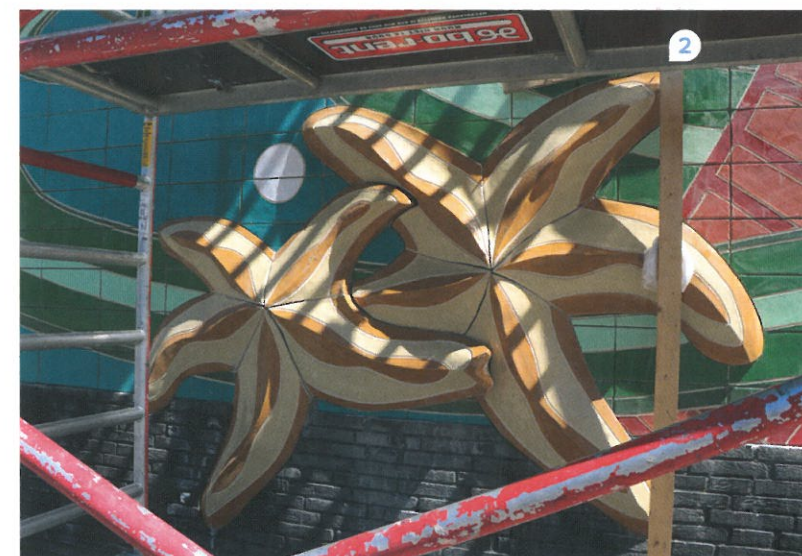
Door de voor- en achtergevel bij de aansluiting op de kopgevel iets te verlengen, is het tegelwerk ook aan de zijkanten volledig opgesloten.

De voegen tussen de tegels worden gekit. "Ik wilde zelf vooral zorgvuldig voegwerk in een donkergrijze kleur, zonder dat de randjes van de jasmijnkleurige klei helemaal vollopen. De tegelzetter, waar we vaker mee werken, heeft daarop in overleg met zijn leveranciers gekozen voor kitten."

Schoorsteen

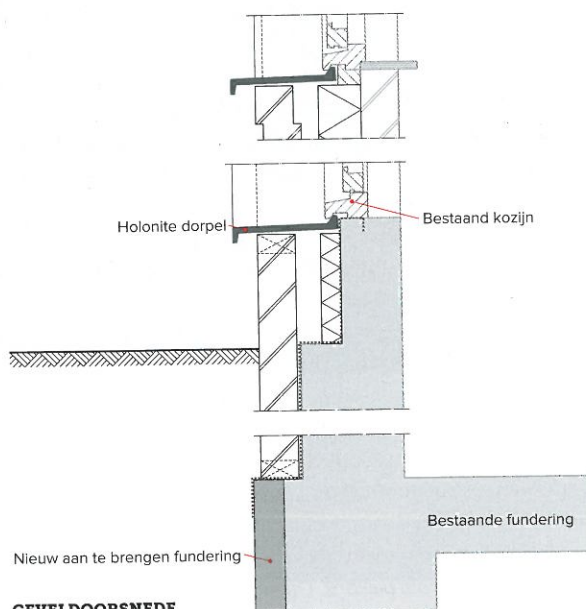
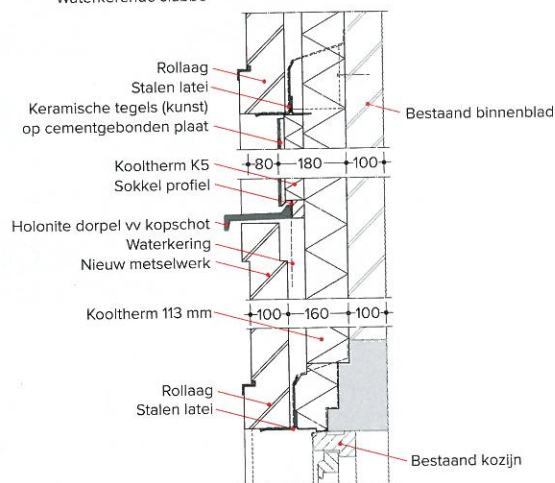
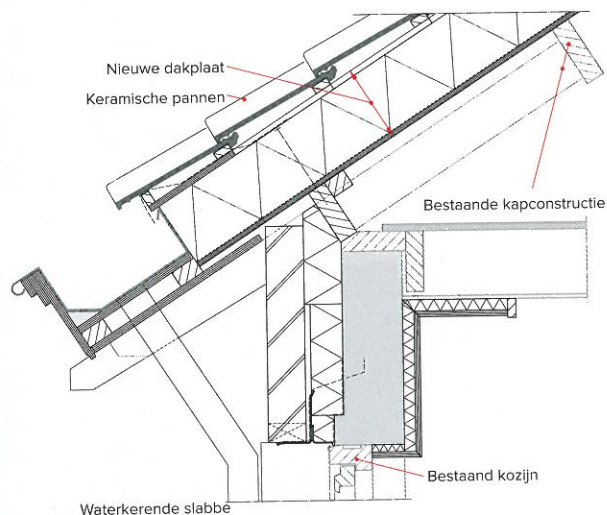
Nog één opvallend detail vormen de kunstwerken op de schoorstenen. Hundertwasser ontwierp altijd uien op torentjes. Iris koos voor aluminium kunstwerken, die opnieuw verwijzen naar de Helderse vrouw en haar relatie met de zee. Zij moest die wel ontwerpen binnen strakke kaders omdat de kunst bevestigd wordt aan de gemetselde schoorstenen, die slechts een beperkte belasting aankunnen.

Door de voor- en achtergevel iets te verlengen is het tegelwerk ook aan de zijkanten volledig opgesloten

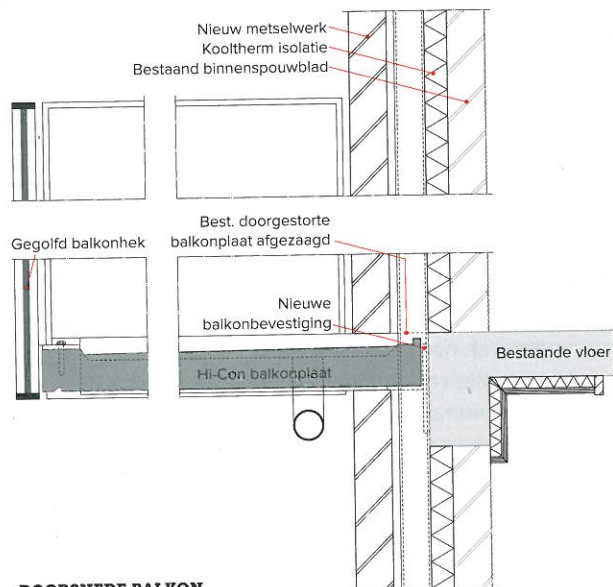

1 // De kopgevel wordt ingevuld met een kunstwerk van keramische tegels. Ondergrond is een stuc laag op het nieuwe metselwerk. 2 // Het tegelwerk is niet alleen 3D, maar bevat ook een reliëf. 3 // De achtergevel van de blokken is minder uitbundig. Wel komt hier het gegolfde balkonhek terug, op de vergrote balkons. Op het dak zijn PV-panelen gelegd.

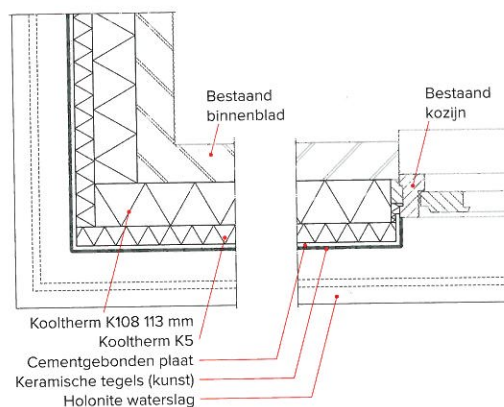
Projectgegevens // Locatie: Waddenzeestraat, Den Helder // Opdrachtgever: Helder Vastgoed, wsdh.nl // Ontwerp: Beltman Architecten, Enschede, beltmanarchitecten.nl // Constructieadviseur: Ingenieursbureau Rijnders & De Groot, Anna Paulowna, irghk.nl // Kunst: Iris Roskam, Pojedi Me, pojedime.com // Uitvoering: Aannemingsbedrijf Dozy, Den Helder, dozybv.nl // Bouwperiode: september 2018 – augustus 2019

GEVELDOORSNEDE

DOORSNEDE BALKON

HORIZONTALE DOORSNEDE 'KUNST'-VLAK

1:20